ВЕЋУ ЗА МАСТЕР, СПЕЦИЈАЛИСТИЧКЕ И ДОКТОРСКЕ СТУДИЈЕ УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ – ФАКУЛТЕТА ЗА СПЕЦИЈАЛНУ ЕДУКАЦИЈУ И РЕХАБИЛИТАЦИЈУ

ИЗВЕШТАЈ О ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ, КАНДИДАТА И МЕНТОРА ЗА ИЗРАДУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Тема: **Адаптивно понашање особа са оштећењем вида**

Кандидат: Марија Анђелковић

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

Веће за мастер, специјалистичке и докторске студије Универзитета у Београду – Факултета за специјалну едукацију и рехабилитацију, на основу члана 52. тачка 7. Статута Факултета, као и на основу предлога Одељења за тифлологију, на седници одржаној 27. 02. 2014. године донело је одлуку о образовању Комисије за оцену подобности теме и кандидата за израду докторске дисертације под називом **Адаптивно понашање особа са оштећењем вида,** кандидата Марије Анђелковић.

У Комисију за оцену подобности теме и кандидата за израду докторске дисертације су именовани:

- Др Весна Вучинић, доцент, ужа научна област *Тифлологија*, Универзитет у Београду – Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију. Изабрана је у звање 2003. и 2009. године (**предложени ментор**).
- Др Милица Глигоровић, ванредни професор, ужа научна област *Олигофренологија*, Универзитет у Београду – Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију. Изабрана је у звање ванредног професора 2003. и 2010. године.
- Др Драгана Станимировић, доцент, ужа научна област *Психологија ометености*, Универзитет у Београду – Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију. Изабрана је у звање доцента 2006. и 2011. године.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Име, име једног од родитеља, презиме: Марија (Милорад) Анђелковић.
Датум и место рођења, општина, република: 14.04.1983. године, Крагујевац, Република Србија.

Досадашњи ток докторских студија: Докторске студије уписала је 2009. године на Универзитету у Београду – Факултету за специјалну едукацију и рехабилитацију. Све програмом предвиђене испите положила је са просечном оценом 9,8.

Приказ научних и стручних радова кандидата са оценом

1. Вучинић, В., Ешкировић, Б., Анђелковић, М. (2009): Елементи креативности слепе деце, *Београдска дефектолошка школа*, *3*, 113-130.

Циљ рада је да укаже на значај раног укључивања родитеља и деце са оштећењем вида у програме подршке који детету обезбеђују да буде научено да се укључи активно, креативно и независно у спонтане игровне активности што има вишеструк значај за развој у целини, самим тим и за стицање способности и вештина од значаја за прилагођавање захтевима физичког и социокултурног окружења.
Тематика рада је непосредно повезана са адаптивним понашањем, на основу чега је у складу са предлогом пројекта докторске дисертације и припада ужој научној области Тифлологија.

2. Вучинић, В., Анђелковић, М., Ешкировић, Б. (2010). Тактилна књига, дизајнирање и значај у едукацији деце са оштећењем вида. *Београдска дефектолошка школа*, *1*, 167-181.

Циљ рада је да укаже на значај тактилне књиге за увођење слепог детета у свет предмета и обезбеди му услове да у погледу формирања почетних навика читања и писања постане равноправно са вршњацима без оштећења вида.
Тематика рада је непосредно повезана са адаптивним понашањем, посебно делом који се односи на концептуалне вештине, на основу чега је у складу са предлогом пројекта докторске дисертације и припада ужој научној области Тифлологија.

3. Вучинић, В., Станимировић, Д., Анђелковић, М., Ешкировић, Б. (2013). Социјална интеракција деце са оштећењем вида: ризични и заштитни фактори. *Специјална едукација и рехабилитација*, *12*(2), 241-264.

Циљ овог рада је сагледавање ефеката оштећења вида, као и других ризичних и заштитних фактора, на социјалну интеракцију и са њом повезане аспекте психичког живота слепе и слабовиде деце. У садејству са неповољним срединским факторима оштећење вида често негативно утиче на социјалну интеракцију, као битан елеменат за развој и функционисање у оквиру осталих подручја.
У раду су разматрани аспекти психичког живота слепих и слабовидих, што је непосредно повезано са адаптивним понашањем, на основу чега је у складу са предлогом пројекта докторске дисертације и припада ужој научној области Тифлологија.

4. Вучинић, В., Анђелковић, М. (2011). Интелектуална ометеност и оштећење вида. У: М. Глигоровић, и С. Каљача, *Когнитивне и адаптивне способности особа са интелектуалном ометеношћу*, (стр. 159-177). Београд: Универзитет у Београду – Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију.

У раду су разматрана основна питања вишеструке ометености, која укључује интелектуалну ометеност (ИО) и оштећење вида. На основу резултата бројних студија, које су се бавиле преваленцијом оштећења вида у популацији особа са интелектуалном ометеношћу и обрнуто, закључено је да су оштећења вида готово уобичајена појава код особа са ИО, као и да постоји висока учесталост ИО у популацији особа са оштећењем вида.

Рад представља непосредну припрему за креирање методолошког оквира пројекта докторске дисертације јер је селекциони критеријум за формирање узорка снижено интелектуално функционисање код особа са оштећењем вида и припада ужој научној области Тифлологија.

III КРИТЕРИЈУМИ И РАЗЛОЗИ НА КОЈИМА СЕ ЗАСНИВА ПОЗИТИВНА ОЦЕНА О ПОДОБНОСТИ КАНДИДАТА ЗА ИЗРАДУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

- Положени сви испити предвиђени програмом Докторских студија .
- Објављени научни радови који припадају ужој научној области из које је предлог пројекта докторске дисертације.
- Објављени научни радови који су повезани са тематиком пројекта докторске дисертације.

IV ОЦЕНА ПОДОБНОСТИ ПРЕДЛОЖЕНОГ МЕНТОРА

Др Весна Вучинић, доцент, дипломирала је на Дефектолошком факултету Универзитета у Београду (Одсеку за образовање кадрова за рад на педагошкој и медицинској рехабилитацији особа са оштећењем вида) 1986. године. Магистарску тезу из области Тифлологије, под називом **Анализа активног и пасивног речника ученика са оштећењем вида** одбранила је 1994. године на Дефектолошком факултету Универзитета у Београду. На истом Факултету је 2002. године одбранила докторску дисертацију **Компаративна анализа језичких способности деце оштећеног вида и деце редовне основне школе**. У звање доцента први пут је изабрана 2003. године. На основним академским студијама реализује наставу из предмета *Основи тифлологије*, *Основи тифлотехнике, Методика рада са децом оштећеног вида предшколског узраста*, на дипломским академским студијама из предмета *Рана интервенција за децу са оштећењем вида* и на докторским из предмета *Тифлологија*.

Научни рад др Весне Вучинић углавном је везан за говорно-језичке способности и специфичне обрасце понашања особа са оштећењем вида, рану интервенцију и методске приступе у раду са овом популацијом.

Релевантни радови:

- Gligorović, M., Vučinić, V. Jablan, B., Eškirović B. (2011). The influence of manifest strabismus and stereoscopic vision on non-verbal abilities of visually impaired children. *Research in Developmental Disabilities*, *32*, 5, 1852-1859. (M21)

- Јаблан, Б., Вучинић, В., Ешкировић, Б., Љутица, М. (у штампи). Психосоцијални аспекти страбизма, *Српски архив за целокупно лекарство* (М23)
- Вучинић, В., Глигоровић М., Јаблан Б., Ешкировић Б. (2012). Развојне способности деце са лакшим сметњама вида**,** *Специјална едукација и рехабилитација*, *11*(4) 585-602. doi: 10.5937/specedreh11-3070 (М51)
- Анђелковић, М., Вучинић В., Јаблан Б., Ешкировић Б. (2012). Ставови родитеља деце типичног развоја према инклузивном образовању деце са оштећењем вида предшколског узраста. *Специјална едукација и рехабилитација*, *11*(4), 507-520, doi: 10.5937/specedreh11-2983. (М51)
- Вучинић В.,_Станимировић, Д., Анђелковић М., Ешкировић Б. (2013). Социјална интеракција деце са оштећењем вида: ризични и заштитни фактори, *Специјална едукација и рехабилитација*, *12*(2), 241-264. (М51)
- Вучинић, В. Ешкировић, Б. (2008). Невербална комуникација особа са оштећењем вида, у тематском зборнику. У Д Радовановић, *У сусрет инклузији – дилеме у теорији и пракси*, (стр. 455-469). Београд: Универзитет у Београду - Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију. (М14)

Доц. др Весна Вучинић изводи наставу на предметима који припадају ужој научној области Тифлологија, за коју су непосредно везане њене научне активности и већина објављених радова, што је чини подобном за ментора предложене докторске дисертације.

V ОЦЕНА ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ

Предмет истраживања

За предмет истраживања је одабрано адаптивно понашање, дефинисано као аспект развоја који обухвата све способности и карактеристике личности, одређујући вештине битне за прилагођавање захтевима физичког и социокултурног окружења. Образложење за избор предмета истраживања садржано је у чињеници да концепт адаптивног понашања чине практичне, концептуалне и социјалне вештине које код особа са оштећењем вида нису истраживане свеобухватно. Практичне вештине се дефинишу као вештине које се испољавају као активности свакодневног живота, неопходне за остваривање личне самосталности. Социјалне вештине обухватају социјалне интеракције, социјалну партиципацију, стварање пријатељстава, самопоштовање и одговорност. Концептуалне вештине се манифестују у доношењу одлука, вештинама читања и писања, вербалној комуникацији, концептима времена и новца. Свеобухватно истраживање и познавање адаптивног понашања особа са оштећењем вида, сагледавање нивоа усвојености широког спектра адаптивних вештина и чинилаца који их условљавају, као што су оштећење вида, породични статус, образовање, тип школовања и радно ангажовање треба да омогући креирање програма за унапређивање самосталности и социјалне интеграције ових особа.

На основу иницијалне литературе, коју чине радови из области визуелних сметњи и поремећаја, адаптивног понашања, социјалних, практичних и концептуалних вештина особа са оштећењем вида, Комисија сматра да је предмет истраживања заснован на познавању савремених теоријских концепата и истраживачких студија и адекватно научно утемељен.

Циљ истраживања

На основу дефинисаног проблема, формулисана су два основна циља истраживања:

1. Утврдити ниво усвојености концептуалних, практичних и социјалних адаптивних вештина код особа са оштећењем вида.

2. Утврдити однос између адаптивног понашања и параметра оштећења вида, породичног статуса, адаптације на оштећење, самосталности у кретању (са и без помагала за кретање) образовања и радног ангажовања особа са оштећењем вида.

За реализацију постављених циљева истраживања потребно је остварити следеће задатке:

- Конструисати и применити упитник за прикупљање података о независним варијаблама (пол, узраст, оштећење вида, породични статус, образовање и радно ангажовање).
- Проценити адаптивне вештине особа са оштећењем вида.

Формулисани циљ и задаци истраживања су у складу са дефинисаним предметом истраживања.

Формирање узорка

Истраживањем ће бити обухваћено 120 испитаника са оштећењем вида (слепих и слабовидих) од 19 до 60 година, који ће бити подељени у четири старосне групе уједначене према полу. Прву групу ће чинити испитаници од 19 до 25 година, другу групу од 26 до 35 година, трећу групу од 36 до 45 година и четврту од 46 до 60 година. Узорак ће бити формиран на основу базе података особа са оштећењем вида Савеза слепих Србије. Селекциони критеријум за формирање узорка биће снижено интелектуално функционисање.
Предвиђени начин формирања узорка одговара циљу и задацима истраживања.

Инструменти истраживања

Прикупљање података о полу, узрасту, оштећењу вида, породичном статусу, образовању и радном ангажовању вршиће се на основу увида у документацију социјалне службе Савеза слепих Србије, и добијањем података директно од испитаника, применом Упитника конструисаног за потребе истраживања.

У зависности од садржаја питања, понуђени одговори ће бити у дихотомној, политомној или слободној форми.
Упитником ће бити обухваћени подаци о: полу, узрасту, степену оштећења, времену настанка, узроку, присуству додатних сметњи, нивоу информисаности о оштећењу, адаптацији на оштећење, обучености за самостално кретање, прихватању од стране особа

без оштећења вида, радном ангажовању, образовању (ниво образовања и тип школовања) породичном статусу.

За процену адаптивног понашања биће примењен Систем за процену адаптивног понашања код одраслих особа (***Adaptive Behavior Assessment System II***; Harrison & Oakland, 2003). Систем је конструисан као сложена скала намењена процени адаптивних вештина, идентификацији снага и слабости, и праћењу напретка током времена. Ову форму попуњава испитаник лично, ако је потребно, испитанику се могу читати наглас питања и понуђени одговори. Систем за процену адаптивног понашања се састоји из три скале и десет субскала са укупно 239 ајтема. Скала практичних вештина (брига о себи, живот у кући, функционисање у заједници, здравље и безбедност, посао) садржи 116 ајтема, Скала концептуалних вештина (комуникација, функционална писменост, доношење одлука) 77 ајтема и Скала социјалних вештина (слободно време и социјално понашање) 46 ајтема. Испитаник за сваки ајтем бира један од 4 понуђена одговора (0) – није примењиво, (1) – никада, (2) – понекад и (3) – увек. Одговори у оквиру свих субскала се сабирају и добијају сирови скорови за сваку скалу, који се потом претварају у стандардне скорове. Сабирањем вредности са све три скале добија се Општи адаптивни скор.

Предложени методи, инструменти и технике су у складу са предметом и циљем истраживања.

Статистичка обрада података

У обради добијених података користиће се:

- дескриптивна статистика,
- χ^2 тест,
- непараметријски и параметријски коефицијент корелације,
- t-тест
- мултиваријантна анализа варијансе (MANOVA).

На основу примењене статистичке обраде, добијени резултати презентоваће се табеларно и графички.

Предвиђени методи статистичке обраде података одговарају циљу, задацима и инструментима истраживања

VI ЗАКЉУЧАК СА ОБРАЗЛОЖЕНОМ ОЦЕНОМ О ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ И КАНДИДАТА

Увидом у приложену документацију и на основу анализе предлога пројекта докторске дисертације под називом ***Адаптивно понашање особа са оштећењем вида***, кандидата Марије Анђелковић, Комисија сматра да кандидат испуњава све предвиђене услове за израду докторске дисертације:

- Положени сви испити предвиђени програмом Докторских студија.
- Анализирани радови су непосредно повезани са предлогом пројекта докторске дисертације и са ужом научном облашћу из које је предлог пројекта.
- Предмет истраживања је адекватно научно утемељен, заснован на познавању савремених теоријских концепата и истраживачких студија.

- Формулисани циљ и задаци истраживања су у складу са дефинисаним предметом истраживања.
- Предложени методи, инструменти и технике су у складу са предметом, циљем и задацима истраживања.

На основу тога, Комисија предлаже Већу за мастер, специјалистичке и докторске студије Универзитета у Београду – Факултета за специјалну едукацију и рехабилитацију да одобри предложени пројекат и кандидату Марији Анђелковић одобри израду докторске дисертације ***Адаптивно понашање особа са оштећењем вида***.

У Београду, 19.03.2014.

Чланови Комисије:

_____

Др Весна Вучинић, доцент
Факултета за специјалну едукацију и
рехабилитацију, предложени ментор,

_____

Др Драгана Станимировић, доцент
Факултета за специјалну едукацију и
рехабилитацију

_____

Др Милица Глигоровић, ванредни професор
Факултета за специјалну едукацију и
рехабилитацију